

Könyvtárak, könyvek, olvasók

A magyar nép kulturális fel-
emelkedésének egyik megbízható
mérceje, az ország könyvtárháló-
zatának bővülése, a könyvállomá-
ny gyarapodása és az emberek
olvasási kedvének növekedése.

Forradalmi változások a könyvtárhálózatban

A legutóbbi országos összeírás
szerint 1960-ban 18 777 közműve-
lődési, szakmai, tudományos és
egyéb könyvtár működik Magyar-
országon. Ezek közül 4620 tarto-
zik a tanácsok, 5411 pedig a szak-
szervezetek könyvtárhálózatába;
a többi tudományos, szakmai és
iskolai könyvtár. Ezeket a szá-
mokat akkor tudjuk csak igazán
értékelné, ha figyelembe vesszük,
hogy milyen mélypontról indul-
tunk 1945-ben. A második világ-
háború kezdetén alig több, mint
ezer tudományos és szakkönyv-
tár, nagyobb közművelődési és is-
kolai könyvtár volt Magyarorszá-
gon. Ezenkívül másfélezernél va-
lamivel több falusi népkönyvtár-
rat is nyilvántartottak; ezek ál-
lapotát azonban mi sem jellemez-
te jobban, mint az, hogy együtte-
sen félmillió kötetre rúgott az ál-
lomány. Felkerekítve tehát

**megközelítőleg háromezer
könyvtárunk volt felszabadu-
lás előtt, s ezek egész állomá-
nya körülbelül 12 millió
könyv és egyéb kiadvány.**

Ha mármost számításba vesz-
zük, hogy milyen sok könyvtár
és könyv pusztult el a háború so-
rán, akkor valamelyes képet al-
kothathunk arról a feladatról,
amely a felszabadult országra
várt ezen a területen.

Voltak olyan esztendőik, amikor
ezernél is több könyvtárat alapí-
tottak az országban. E hősi kor-
szak eredményeként ma már min-
den számottevő településen, to-
vábbá gyárakban, nagyobb intéz-
ményekben és mezőgazdasági üze-
mekben működnek könyvtárak.
Nincs kirekesztve a könyvtárak
áldásos hatóköréből ma már a ta-
nyavilág és az egyéb szétszórt te-
lepülések lakossága sem. Két esz-
tendeje művelődési autók járják

a határt, s 1959-ben már minden
megyében volt belőlük, ma pedig
23 ilyen „mozgó könyvtár” viszi
a kultúrát az ország legeludgot-
tabb településeire is.

**Átlagosan minden ezer lakos-
ra jut ma nálunk egy közmű-
velődési könyvtár.**

Bár a könyvtárak száma igen
jelentős nálunk, még mindig van-
nak olyan területek, amelyeknek
az ellátottsága nem kielégítő. Áll
ez mindenekelőtt a külterületek-
re, s bizonyos vonatkozásban a
vidékre. Nem lehetünk elégedet-
tek a gyermek- és az ifjúsági
könyvtárak létrehozása tekinté-
tetében sem. *Még ma nincs ná-
lunk önálló gyermekkönyvtár, s
az állami könyvtárhálózatban
mindössze 55 olyan helyet talál-
hatunk, ahol gyermekkönyvtári
részleg egyáltalán van, de ezek
többsége sem tölti be feladatát.*

Negyvenmillió kiadvány

Nézzük mármost a könyvtárak
ellátottságát. A legutolsó adatok
szerint Magyarország könyvtárai-
ban körülbelül

**40 millió könyv és egyéb do-
kumentum található.**

Ezek szerint tizenöt esztendő
alatt 28 millió kötetre tehető a
gyarapodás, ami évi csaknem két-
millió könyvet jelent az ország
könyvtárhálózatának. A negyven-
millió könyv megoszlása a követ-
kező: A területi, tanácsai kezelés-
ben levő könyvtárak összállomá-
nya 5 600 000 kötet, a szakszerve-
zeti könyvtáraké 4 500 000, a Fővá-
rosi Szabó Ervin Könyvtáráé csak-
nem egymillió 600 ezer, a mű-
szaki termelési könyvtári hálózaté
7 és fél millió, az Országos
Széchényi Könyvtáráé 3 700 000, a
tudományegyetemi könyvtáraké
több mint 4 400 000. A többi az
Akadémia, a műszaki felsőokta-
tási, a mezőgazdasági, az orvostu-
dományi és az iskolai könyvtári
hálózat állományába tartozik.

A múltbeli helyzethez képest
mindez kétségtelenül szembetűnő
eredmény, ha azonban utánaszá-
molunk, akkor azt látjuk, hogy a
közigényeket ellátó területi könyv-
tárak átlagos állománya (1210 kö-
tet) még nem érte el a szükséges
szintet, s hasonlóan gyenge (átla-
gosan 760 kötet) a szakszervezeti
könyvtárak állománya is.

A tanácsai könyvtári hálózat ál-
lományában levő könyvekből ösz-
szesen 590, s ha hozzávesszük a
szakszervezetek könyvtáraiban ta-
lálható négy és fél milliónyi köny-
vet, akkor 1060 kötet jut az or-
szág minden ezer lakosára. A ti-
zenöt esztendő alatt hozott jelen-
tős áldozatok ellenére sem mon-
dható tehát kielégítőnek a helyzet;
akár az igényekhez, akár más, fej-
lett szocialista országok ellátottsá-
gához mérjük a miénket.

Az igények és a feladatok elem-
zése során az a vélemény alakult
ki a szakemberekben, hogy

**egy közművelődési könyvtár
csak akkor tudja megfelelően
ellátni olvasóit, ha minden
egy olvasójára legalább tíz
kötet könyv jut.**

Márpedig Budapesten ma csak
7,6, más városokban és járási
székhelyeken 9,4, falun viszont
mindössze 5 kötet jut egy-egy ol-
vasóra. Nehezíti a problémák
megoldását az a körülmény is,
hogy a közművelődési könyvtárak
állományának mintegy 20 százalé-
ka elavult és használhatatlan.

A könyvek hiánya azonban
mindenekelőtt a falusi, kis könyv-
tárakban érezhető. A falusi ol-
vasók műveltségi színvonalának
emelésére 600 olyan művet jelöl-
tek ki, amelyeknek a birtokában
egy falusi könyvtár kielégítően
elláthatja feladatát. A jelenlegi
felmérés során azonban kiderült,
hogy a megjelölt hatszáz könyv
közül egy-egy megye területén
csak kétszáz található meg, közü-

lük is mindössze tizenegy olyan,
amelyik valamennyi falusi könyv-
tárban megvan. Az egy ifjúsá-
gi és gyermekolvasóra jutó átlag-
os kötettség 1957-ben 2,2 volt.
A szükségesnek körülbelül egy-
harmada. Azóta ez a helyzet,
sajnos, nem változott.

856 000 olvasó

Az ország lakosságának 8,6 szá-
zaléka (856 000 ember) a közmű-
velődési könyvtárak rendszeres
olvasója. A szakszervezeti könyv-
tárak más országokhoz viszonyít-
va nálunk aránylag nagyobb részt
vállalnak a lakosság könyvvellátá-
sából. Ennek ellenére — bár az
olvasók száma évente átlag 15,6
százalékkal nő az országban —
még mindig sok tennivaló van az
olvasási kedv, illetve az igények
kielégítésének fokozására. His-
zen a mi 8,6 százalékos olvasó-
táborunkat jóval meghaladja Len-
gyelország eredménye, ahol 11,6,
a Német Demokratikus Köz-
társaságé, ahol 11,6, Csehszlová-
kiáé, ahol 12,2 és a Szovjetunióé,
ahol a lakosság 25 százalékát
tartják nyilván a közművelődési
könyvtárak olvasóiként.

Egyrésztől biztató, másrészt
elgondolkodtató a fiatalok ará-
nya az olvasók között.

**Budapesten az olvasók 75, a
megyei könyvtárakban 69, a
járásikban 66, a falusi
könyvtárakban pedig az ol-
vasóknak körülbelül csak az
50 százaléka felnőtt.**

A hat-tízennegy év közötti, tan-
kötelese korú gyermekek aránya a
rendszeres könyvtári olvasók
összlétszámához viszonyítva igen
magas. A budapesti kerületi
könyvtárakban 25 százalék, a me-
gyei könyvtárakban még több —
31, míg a falusiakban körülbelül
az olvasók felét iskolások teszik.
Ez a magas szám azonban csak
látszatra kedvező, hiszen, ha utá-
naszámolunk, kiderül, hogy
mindez együttvéve az ország tan-
köteles gyermekeinek csak 25 szá-
zaléka.

A felnőtt olvasók összetételét
szemügyre véve, azt látjuk, hogy
a főváros tanácsai könyvtáraiban
az összes felnőtt olvasók 23,3 szá-
zaléka munkás, de a vidéki váro-
sokban is 20–26 százalék között
mozog a munkásolvasók aránya.
Figyelemre méltó, hogy

**az iparban foglalkoztatottak
36,8 százaléka a szakszerve-
zeti könyvtárak rendszeres
olvasója.**

Ezeknek körülbelül háromnegye-
de munkás, a többi műszaki ér-
telmiségi és egyéb alkalmazott. A
munkásokénál kedvezőtlenebb a
parasztolvasók száma.

Feltétlenül említést kell még
tenni egy dologról, ez pedig a
könyvtárosprobléma. Az állami és
a szakszervezeti könyvtárakban
— tehát több mint tízezer
könyvtárban — jelenleg mind-
össze 1220 főfoglalkozású, to-
vábbá körülbelül 4300 tiszte-
letdíjas és mintegy 5200 tár-
sadalmi munkát végző könyvtá-
ros dolgozik. Könyvtárosainknak
több mint fele nem rendelkezik a
kellő szakképzettséggel, holott a
magnövekedett feladatok, a kor-
szerű könyvtári munka fejlődése
mindinkább megköveteli azt.
Könyvtáraink korszerűsítésével,
állományának gyarapításával pár-
huzamosan gondoskodni kell a
könyvtárosprobléma megoldásá-
ról is. Ugy gondoljuk, helyi taná-
csainknak, társadalmi szervezete-
inknek, a szakszervezeteknek, fo-
kozottabb anyagi és erkölcsi támo-
gatóban kell részesíteniük a jö-
vőben könyvtárainkat. Ilyen úton
érhetünk el csak újabb jelentős
eredményeket az olvasóközönség
körének kiszélesítésében, kultu-
rális forradalmunk folytatásában.

Kocsis Sándor